

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

		мұсылмандары және Екінші дүниежүзілік соғыс	
1260.	Новикова А. Г.	«Боевая деятельность партизан-казахстанцев Освейской партизанской бригады им. М.В. Фрунзе Витебской области БССР (1942-1944 гг.)»	5398
1261.	Тұрғынбай Е. М.	Тектінің тұяғы (майдангер Әлім Алмат хақында)	5401
1262.	Тайтолеуов А. Б.	Герой Советского Союза из Семипалатинской области	5405
1263.	Шуберт А. А.	Боевой путь Кучеренко Николая Петровича: от Акмолинска до Тулы	5408

**СЕКЦИЯ 9
ЖУРНАЛИСТИКА ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ҒЫЛЫМДАР
ЖУРНАЛИСТИКА И СОЦИАЛЬНЫЕ НАУКИ**

**9.1- секция
ПОСТСЕКУЛЯРЛЫҚ ӘЛЕМДЕГІ ДІН: ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕР,
ШЕКАРАЛАР ЖӘНЕ СЫН-ҚАТЕРЛЕР
РЕЛИГИЯ В ПОСТСЕКУЛЯРНОМ ОБЩЕСТВЕ: ВЫЗОВЫ, ГРАНИЦЫ,
НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ**

1264.	Абайқызы Ақтоты	Эрих Фроммның дін психологиясы	5560
1265.	Алибек Алия Бауыржанқызы	Қазақстанның әлеуметтік желілеріндегі психологиялық және рухани емшіліктің қалыптасуы	5564
1266.	Албагачиева Луиза Багаудиновна	Неоязычество в современном обществе: формы, виды возрождения	5568
1267.	Аманжолов Ансар Жанатулы	Проявление образа иисуса христа в маркетинге и интернет-юморе (мем-культуре)	5572
1268.	Әкімбай Айымжан Құдайбергенқызы	Діни ритуалдардың қоғамдағы рөлі	5576
1269.	Бейсенбай Райхан Жарқынбекқызы	Қазақстандағы мұсылман қыздары: қоғамдық пікір және құқықтық мәртебе	5579
1270.	Бидолда Жайқал Болатбекқызы	Оңалту және дерадикализация жұмыстарының халықаралық тәжірибелеріне шолу	5583
1271.	Демесінов Асылжан Алдамбергенұлы	Сенуші адамдарға психологиялық кеңес берудің ерекшеліктері	5588
1272.	Жубанышева Ардақ Талғатқызы	Жеке тұлғаның радикалдану процесін анықтау критерийлері	5593

1273.	Жусупов Санжар Муратулы	Религиозные онлайн-проповеди и психология убеждения: основные методы воздействия	5596
1274.	Ибадуллаева Ақниет Абдуалиқызы	Қасиетті құпиялардың теологиялық психологиялық аспектілері	5599
1275.	Ізбасқан Айдана Арапбайқызы	Діни бірегейлік және жаһандану	5603
1276.	Иманханов Азамат Иманханұлы	Исследование взаимосвязи религиозности и свойств темперамента личности: на основе методики пятифакторного анализа	5607
1277.	Қаржауова Майра Бауыржанқызы	Радикалды діни ағымдардың теориялық-әдіснамалық негіздері	5612
1278.	Орынтай Ади Оразбайұлы	Аспекты деструктивных культов в компьютерной игре «Cult of the lamb»	5616
1279.	Рамазан Інжу Болатқызы	Ислам шариғатындағы тұлға концепциясы: құран негіздері мен ғылыми тұжырымдар	5620
1280.	Самен Көркем Болатқызы	Цифрлық дәуірдегі діни құндылықтардың трансформациясы	5624
1281.	Шайзада Ақерке Асхатқызы	Гендерлік зерттеулердің дінтану саласындағы рөлі: қазақ қоғамындағы руханилықтың трансформациясы	5629

9.2 - секция

**ҚОҒАМ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТ: ФИЛОСОФИЯЛЫҚ ЖӘНЕ
МӘДЕНИЕТТАНУЛЫҚ ТАЛДАУ
ОБЩЕСТВО И КУЛЬТУРА: ФИЛОСОФСКИЙ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ
АНАЛИЗ**

1282.	Абдиканова Дарина Куанышевна	Симулякр как продуктивная сила: Делёзовская критика платонизма	5632
1283.	Абитай Бейбарыс Рахымжанұлы	XX ғасырдағы қазақ ойшылдарының рухани жаңғыру мен еркіндікке қатысты философиялық ұстанымдары	5635
1284.	Алимхан Айбота Маратқызы Нукешова Диана Талгатқызы	Балаларға арналған философия:цифрландырылған заманда	5640
1285.	Атымтай Даяна Нурланқызы	Гётенің поэзиясындағы сопылық мотивтер: исламдық мистиканың батыс ойына ықпалы	5645

1286.	Байгулина Амина Акановна	Қазақ ғылымы: Қ.Сәтпаев пен Е.Бөкетов	5649
1287.	Бекботаев Сырлыбек Қуатбекұлы	«Қара жер»: таңба мен қазба жад	5653
1288.	Жақсылық Ботағоз Жарылқасынқызы	Мұзарап Жүсіпұлының күйшілік өнері және қазақ мәдениетіндегі орны	5658
1289.	Жанатқызы Ұлпан	Стоицизмнің қазіргі заманғы адамға пайдасы бар ма?!	5561
1290.	Жаркенов Ұлан Берікұлы	Қазақ философиясындағы мақал-мәтелдің орны	5664
1291.	Жолдасбаева Ақнұр Райымдекқызы	Конфуцийшілдіктегі адам, қоғам және табиғат арасындағы қарым-қатынастарды үйлестіру мәселесі туралы	5667
1292.	Зулхарова Асел	Өнер философиясындағы рухани ізденістер	5670
1293.	Калиева Айя Айбекқызы	«Страх» в философии Сёрена Кьеркегора	5673
1294.	Каменов Бекзат Расулович	Қазақ дүниетанымына тәңіріліктен енген түсініктер	5677
1295.	Капаева Аида	Қазақстандағы театр өнері дамуының кейбір тенденциялары	5681
1296.	Капсеметова Назира Канатовна	Қазақ философиясындағы адам және рухани құндылықтар	5684
1297.	Керімбай Әлихан Санжарұлы	Қоғам және философия: философиялық идеялардың қоғам дамуына ықпалы	5687
1298.	Кунтупова Аяулым Маратқызы	Қоғам және мәдениет: қазіргі қоғамның жастардың рухани құндылығымен байланысты кейбір мәселелеріне философиялық және мәдени талдау	5690
1299.	Қали Тоғжан Қахарманқызы	Эстраданың бұқаралық мәдениеттің феномені ретінде қоғамға әсері	5694
1300.	Қанапина Арайлым Жанғалықызы	Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының рухани мұрасы	5697
1301.	Құрас Бақытгүл Қанатқызы	Сұлулық ұғымының тарихи эволюциясы	5699
1302.	Рахимғалиева Айзат Ерболатқызы	Жасанды интеллект және мораль	5702
1303.	Серік Айгерім Азаматқызы	Шәкәрімнің адамның өмірлік бағдарларының мәні туралы экзистенциалды ой толғауы	5705
1304.	Тілеуғабыл Назерке Ерболатқызы	Жоғары білім саласындағы экзистенциалдық дағдарыстарды еңсерудегі философияның ықпалы	5709
1305.	Шәді Қарақат Қайратқызы	Суфизмдегі әйелдер тарихы: раба аль-адавияның мұрасы және оның ізбасарлары	5714

9.3 – секция

ЗАМАНАУИ ҚОҒАМ: ӘЛЕУМЕТТАНУЛЫҚ ТАЛДАУ СОВРЕМЕННОЕ ОБЩЕСТВО: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

1306.	Мамежан Гүлназ Асылзадақызы	Теоретико - методологические основы исследования бренда в семейном бизнесе	5718
1307.	Серікбай Дархан Шымкентбайұлы	Оңтүстік Қазақстан имиджі: тарихи, мәдени және экономикалық аспектілер	5721
1308.	Дүйсенбек Алмаз Асқарұлы Өмірзақ Ақнұр Бауыржанқызы	Әлеуметтік желілердің ойлау қабілеті мен сөйлеу тіліне әсері	5725
1309.	Орынбаева Аруна Маратовна	Диффузия западной культуры в молодежную среду	5730
1310.	Меделханқызы Ақзада	Донорлық әлеуметтік құбылысы: даму шарттары және факторлары	5734
1311.	Мазненко Валерия Максимовна	Отношение современной молодёжи к эзотерическим практикам	5736
1312.	Кукешева Алтынай Ермекбаевна	Восприятие обучающимися онлайн обучения (по результатам онлайн опроса)	5741
1313.	Кожаметова Аружан Азаматовна	Финансовая грамотность студентов Казахстана	5744
1314.	Казиханова Зура Ерлановна	Социальные ценности современной казахстанской молодежи	5748
1315.	Уразбаева Асия Аманжолқызы	Социальная проблема как поле конфликта: кейс закона о семейном насилии в РК	5752
1316.	Төребек Нұргүл Маратқызы	Әлеуметтік желілердің қазіргі қоғамдағы студент жастардың бірегейлігін қалыптастыруға әсері	5756
1317.	Раушанбекова Майра Талгатқызы	Жоғары білімді мамандардың эмиграциясы: қазақстандағы «ми ағыны» және оның әлеуметтік салдары	5760
1318.	Нұртай Гүлсайран	Қазақ тілінің цифрлық кеңістіктегі орны: әлеуметтанулық сауалнама нәтижелері	5764
1319.	Лесов Наурызбек Әспенұлы	Мектеп жасына дейінгі балаға арналған қазақстандық медиакеңістік: әлеуметтанулық зерттеу нәтижелері	5768
1320.	Көміртай Аружан Ержанқызы	Отбасын жоспарлау контекстіндегі әйелдердің әлеуметтік бірегейлігі: репродуктивті тәжірибенің әйелдің қоғамдағы рөліне ықпалы	5772

1321.	Кенжетай Шолпан Үсенқызы	Халықаралық фриланс тәжірибесі: тенденциялар және онлайн мамандықтар	5776
1322.	Галымжанова Аружан Бауржанқызы	Қазақстандағы паралимпиадалық спортты дамытудың әлеуметтік детерминанттары	5779
1323.	Карим Аулиехан Казбекулы	Религиозная идентичность и цифровая модернизация: институциональные аспекты	5782
1324.	Алиев Марат Мухтарович	Memory studies как исследовательская парадигма в изучении памяти и мнемонических конфликтов	5785
1325.	Балықбаева Ардақ Шәкірқызы	ҚР моно қалаларының демографиялық даму болжамы	5788
1326.	Өтеғали Дулат Болатұлы	Платформалық жұмыспен қамтудың әлеуметтанулық мәселелері	5792
1327.	Иманқұл Ақнұр Бексұлтанқызы	Отбасы-неке қарым-қатынастарына жаңа ұстаным: білім деңгейіндегі және отбасындағы міндеттерді бөлудегі гендерлік теңсіздік призмасында талдау	5795
1328.	Душманов Даниэль Тулегенович	Цифровые сообщества и женщины- тестировщики: гендер и идентичность	5798
1329.	Дінмұхаммед Дильназ	Репродуктивті мінез-құлық: саяси және мәдени конструкциясы	5802
1330.	Акатаев Азамат Абылович	Пространственная статистика в прогнозировании электорального поведения населения на основе данных GPS	5806

9.4 – СЕКЦИЯ

XXI ҒАСЫРДАҒЫ ЖАСТАР ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯ ҒЫЛЫМЫ МОЛОДЕЖЬ И ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ НАУКА В XXI ВЕКЕ

1331.	Адильхан Адина Нұртайқызы Алдашева Амира Маратовна	Роль скуки в личностном росте: как скуку можно перенаправить от аддикций к самоактуализации	5809
1332.	Аланбаев Алан Болатұлы Жантемирова Аяулым Еркиновна	Мультитаскинг в цифровой среде: информационная перегрузка и когнитивное истощение	5814
1333.	Болатбекқызы Төреқыз	К-поп жанкүйерлерінің психологиясы: әлемдік феноменнің жастар санасына әсері	5816
1334.	Дуйсембаева Сабина Жаслановна	Телефон қолдану уақыты мен стресс деңгейінің өзара байланысы	5819
1335.	Егимбаева Айнагуль Сериккалиевна	Исследование особенностей совладающего поведения родителей имеющих детей с особыми образовательными потребностями	5822
1336.	Ертукешова Гулия	Психологиялық әл-ауқат ұғымының мәні	5828
1337.	Жақсығұлова Зухра	Білім алушылардың аутоагрессивті	5832

	Бірлікқызы	мінез-құлқын зерттеудің теориялық - әдіснамалық негіздері	
1338.	Жоламан Диана Болатқызы Қадырыса Айшабибі Рахметқызы	Жеткіншектерде кездесетін агрессивті мінез-құлық пен қатыгездіктің психологиялық себептері	5836
1339.	Каримова Еркежан Сайлауқызы	Социально- психологическая адаптация молодежи – выпускников из детских учреждений	5840
1340.	Кунаков Ануар Серикович	Молодые мигранты: травма, разлука и психологическое здоровье	5843
1341.	Қожахметова Динара Тлеужанқызы	Тәуелділікті емдеудің 12 қадамдық оңалту бағдарламасы	5848
1342.	Қонысбай Фатима Ерболқызы	Когнитивті психология және тіл	5853
1343.	Абилбеков Акниет Нурболатович	Кванттық психология: сананың кванттық механика тұрғысынан зерттелуі	5857
1344.	Серікқызы Мөлдір Туякова Улбосын Жүсіповна	Білім беру жүйесінде сараптамалық қызметті жүзеге асыру	5861
1345.	Шакеева Алима Бериковна	Мектеп жасына дейінгі балалардың эмоционалды саласына әлеуметтік медиа ықпалы	5863
1346.	Масуадин Мөлдір	Психология мамандығында оқитын және басқа мамандықтағы студенттердің инфантильділік деңгейін зерттеу	5866
1347.	Мұқашева Ардагүл Болатбекқызы	Цифрлық дәуірдегі психологиялық сауаттылық және оның студенттердің эмоционалды тұрақтылығын дамытуға әсері	5870
1348.	Мырзақасым Айзада Есілбекқызы	Жеткіншектердегі суицидтік мінез-құлықтың алдын алу бойынша шетелдік тәжірибелерге шолу	5873
1349.	Нусупкүл Әнел Куатбекқызы	Жеткіншектердегі мазасыздықтың ерекшеліктері	5876
1350.	Нұршабек Панар Азаматқызы	«Ер Төстіктегі» архетиптік кейіпкерлер: юнгтың теориясы тұрғысынан талдау	5879
1351.	Рустамханова Тахмина Сухрабовна	Болашақ психологтардың оқу іс-әрекетіндегі үлгерімі мен эмоционалды интеллект арасындағы байланыс	5884
1352.	Сарина Амина Саидовна	Тіл және нейропсихология	5887
1353.	Шайманов Даулет Ерганатович	Связь между личностными характеристиками и приверженностью в религии ислам	5892
1354.	Секербаева Зарина Тимуровна	Психологические аспекты отношения и вовлеченности казахстанской молодежи в видеоигры	5896
1355.	Смагулова Нұрай Ануарқызы	Перфекционизмнің аутоиммунды аурулармен байланысы	5901
1356.	Тигран Ислана	«How childhood trauma affects us as	5904

		adults»	
1357.	Сулейменова Гульжазира Тажмагамбетовна Абдракышова Акерке Оралбаевна	Аутистік спектрдің бұзылыстары бар балаларды психологиялық қолдау	5908
1358.	Тасжурекова Нурсая Ерлановна	Эмоционалдық күйдің шығармашылыққа әсері	5912
1359.	Боранбаева Жансая	«Отбасы» ұғымының ғылыми әдебиеттерде зерттелуі	5914
1360.	Юсупова Гузель Сериковна	Применение медитации в психотерапевтической практике психологов и психосоматологов	5918
1361.	Керимкулова Жансая	Влияние детско-родительских отношений на расстройство пищевого поведения	5923
1362.	Сулейменова Гульжазира Тажмагамбетовна Абияким Ақбота Ақылбайқызы	Аутистік спектрдің бұзылыстары бар балаларды тәрбиелеп отырған ата-аналарды психологиялық сүйемелдеу	5926
1363.	Тухашев Муслим Яхьяевич	Взаимосвязь уровня самодисциплины и удовлетворённости жизнью у студентов	5930
1364.	Ахмет Бота Базарбайқызы	Жасөспірім және өмірдің мәні	5935
1365.	Жолдықараева Алтынай Қанатқызы	Отбасылық тәрбие стилінің жеткіншектердің өз-өзіне сенімді болуына ықпалы	5938

9.5-секция. Заманауи әлеуметтік саясат пен әлеуметтік жұмыс
Современная социальная политика и социальная работа

1366.	Имангалиева Жанель Сержановна	Вызовы и проблемы в работе социальных работников во время чрезвычайных ситуаций	5942
1367.	Седунова Кристина Владимировна	Социально-психологическая адаптация выпускников детских домов	5945
1368.	Михайлова Дарья Анатольевна	Образ профессии «социальная работа» в средствах массовой информации Республики Казахстан	5949
1369.	Жусупова Дильназ Дулатовна	Мотивация профессиональной деятельности и уровень притязаний будущих социальных работников	5953
1370.	Аманкельды Чингиз Аскарұлы	Профессиональная пригодность и приспособляемость к профессии «Социальная работа»	5955
1371.	Сейтжанов Сабыржан Жарылкаганович	Перспективы, риски и возможности миграции в условиях города (на примере г.Астана)	5958

1372.	Аубакирова Аягоз Каиртаевна Адилбекова Толкын Алиевна	Социальная работа и цели устойчивого развития: литературный обзор	5961
1373.	Абдрахманова Сыргагул	Права на образование детей с нарушением слуха в Казахстане	5966
1374.	Болатова Ұлжан Мырзағалиқызы	Қазақстандағы ақпараттық қауіпсіздік және медиасауаттылық; БАҚ рөлі мен әлеуметтік саясат механизмдері	5970
1375.	Семенова Юлия Евгеньевна	Роль социальных работников в профилактике суицидального риска в медиа пространстве	5973
1376.	Сейтхан Гүлзат Жаңабайқызы	Әлеуметтік жұмыскер медициналық-санитариялық алғашқы көмек ұйымындағы мультидисциплинарлы топтың негізгі қатысушысы	5976
1377.	Саңғылбаева Ботагөз Ермекқызы	Жаңа туылған нәрестелерден бас тартқан әйелдердің мотивациясы мен әлеуметтік жағдайлары: перзентханадағы кейстерді талдау	5980
1378.	Дуйсенбаева Толқын Нурдиллақызы	Әлеуметтік жұмыстың тәжірибесінде арт-терапияны қолдану мүмкіндіктері	5985
1379.	Нұранова Данагүл Жандарбекқызы	Жетім балалармен және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалармен жұмыс істеудегі кейс-менеджмент	5988
1380.	Олжабай Аружан Қалдыбекқызы	Спорт мүгедектігі бар адамдардың өмірлік сценарийін өзгерту факторы ретінде	5992
1381.	Бейбітова Ләззат Арманқызы	Әлеуметтік қызметкерлердің қазақстандағы инклюзивті туризмді дамытудағы рөлі	5996
1382.	Сегізбаева Жанерке Маханбетқызы	Девиантты-мінез құлықты жасөспірімдермен әлеуметтік жұмыс	5999
1383.	Шекербек Айжан Сәбитқызы	Ядролық сынақтардан зардап шеккендерді әлеуметтік қорғау	6002
1384.	Алибекова Жанат Асылбекқызы	Көру қабілеті бұзылған балаларға әлеуметтік қолдау көрсету	6008
1385.	Аманбай Еркежан Әлібекқызы	Әлеуметтік жетімдікті еңсерудегі қабылдаушы ата-аналар мектебінің үлесі	6011

1386.	Ибрагим Аяулым Ерболқызы	Егде жастағы адамдарға күтім жасаудың кешенді тәсілі	6014
1387.	Ерғалиева Аяулым Ғалымжанқызы	Еріктілік – әлеуметтік жұмыстың ажырамас бөлігі	6017
1388.	Қыстаубай Карима Қуанышбекқызы	Адаптация студентов первого курса к обучению в вузе	6024
1389.	Исаева Мерей Сеилбековна	Социальное предпринимательство: от бизнеса к общественной трансформации на пути к устойчивому будущему	6029

9.6-секция

ЦИФРЛЫҚ ЖУРНАЛИСТИКА ЖӘНЕ ҚОҒАММЕН БАЙЛАНЫС: ҚАЗІРГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ МЕН БІЛІМ БЕРУ АСПЕКТІЛЕРІ ЦИФРОВАЯ ЖУРНАЛИСТИКА И СВЯЗИ С ОБЩЕСТВЕННОСТЬЮ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ

1390.	Талапқанұлы Ераман	Спорт журналистерін даярлау: 2019–2024 жылдардағы медиа-зерттеулер және халықаралық тәжірибе	6033
1391.	Кайрат М. К.	Эволюция социальной рекламы в Казахстане: от плакатов к digital-форматам	6038
1392.	Орынбасар С.А.	Жасанды интеллект заманындағы digital - коммуникациялар	6042
1393.	Мурзағалиева А.Е.	Сегментация аудитории с помощью искусственного интеллекта	6048
1394.	Мағзұмова Ж. Н.	PR саласындағы жасанды интеллект	6053
1395.	Салимжан Д.Ж.	Кризисный digitalpr: как справиться с негативом в интернете	6057
1396.	Тұяқбай Ақнұр Айболқызы	PR-дың қазақ поэзиясының дамуына ықпалы	6062
1397.	Алиева А. Д. Рустемова М. М.	Жасанды интеллект және PR-дағы цифрлық технологиялар	6066
1398.	Дауитхан Көгершин	Әйел спортшыларына қатысты медиа репрезентациялар: гендерлік аспект	6069
1399.	Ерланова Еркежан Ерлановна	Tiktok және Instagram платформаларындағы спорттық контенттің ықпалы	6072

1400.	Иүсіп Нәрсә	Спорт журналисінің бейнесі: кәсіби дағдылар мен жаңа талаптар	6074
1401.	Кабылбекова Аяна Канатовна	Қазақ киносының имиджін қалыптастырудағы PR-дың рөлі	6076
1402.	Құдайберген Аяулым Мирханқызы	Қазақ театрын жандырудың PR стратегиялары: жаңа медиа құралдарының рөлі	6079
1403.	Құрманжан Айгер	Халықаралық спорт жарыстары және қазақтілді бақ-тың қатысуы	6081
1404.	Отынбай Аружан Абайқызы Куанышева Диамара Куанышевна	Спорттық шараларды әлемдік деңгейде ұйымдастырудағы PR-дың рөлі	6085
1405.	Халым Күзеухан	Әлеуметтік желілердегі спорт журналистикасы: артықшылықтары мен кемшіліктері	6090
1406.	Хуандаг Алемнур	Футбол матчтарының репортажы: журналистік шеберлік пен этика	6092

9.7-секция

Журналистиканың дамуы: дәстүр мен трансформация Развитие журналистики: традиции и трансформация

1407.	Тургазыева Дильназ Медетовна	Қазақстан телеарналарындағы сараптамалық бағдарламалардың жаһандық кезеңдегі даму тенденциясы	6097
1408.	Амантай Жұлдыз Ағыбайқызы	Әйел журналистердің қоғамдық-саяси қызметі: отандық және шетелдік тәжірибе	6101
1409.	Kussainova Adel	Comparison of crime programs on tv different countries	6104
1410.	Озенбаева Назым Тукибаевна	Журналистика путешествий: история возникновения и этапы становления	6107
1411.	Қабдрашев Біржан Жарқынұлы	Қарулы қақтығыс аймағындағы журналистің рөлі мен қауіпсіздігі: Ресей мен Украина жанжалы негізінде	6111
1412.	Akimbekova Dilyara	Practice – oriented approaches in teaching journalism: experience of universities in Poland and Kazakhstan	6114
1413.	Elubay Guldana	Interactive teaching methods in training future journalists: practices from Poland and Kazakhstan	6116

1414.	Ғаббас Г.Е.	Сұхбат алудың ерекшеліктері (Youtube әлеуметтік желісінің мысалы бойынша)	6120
1415.	Мулькаман Назерке	«Threads» жаңа әлеуметтік желісінде отандық және шетелдік бақ-тың белсенділігі: салыстырмалы контент-талдау	6125
1416.	Серикова К.Т.	Қазақстан мен Ресей байланысы: ақпараттық кеңістіктегі ықпалдастықты арттырудағы өзекті мәселелер	6128
1417.	Шанжархан Зейін Әмірханұлы	Интернет журналистика негіздері: трендтер, аудитория, платформалар	6133
1418.	Сәдуақас Шаттық Серікқалиқызы	Әлеуметтік медиадағы Edutainment Қазақстандағы танымдық контент жасаудың жаңа моделі	6137
1419.	Жамботырова Айнеля Ербулатовна	Цифрлық дәуірдегі жаңалық тарату: дәстүрлі телевизияның бәсекеге бейімделуі	6142
1420.	Жұмағали К.С.	«Хабар» телеарнасында ақпараттық саясатты көрсету ерекшеліктері мен проблемалары (2015–2024 жылдар бойынша)	6147
1421.	Асилбек Жансая Турсунқызы	Журналистер мен алгоритмдер: жасанды интеллектің редакциялық процестер мен аудиторияның сеніміне әсері	6149
1422.	Сұлтан Ажар	Имидж және бедел: жеке тұлғаларға арналған имидж қалыптастыру стратегиялары	6151
1423.	Бекен Алем Куатұлы	Жасанды интеллект және big data технологияларының цифрлық журналистикадағы рөлі	6154
1424.	Ахметова Дильназ	Қазіргі медиадағы трансформация	6156
1425.	Жарбосинова Акмарал Наурызбайқызы	Әлеуметтік медиаданың жаңа механизмдері, алгоритмдік сүзгілердің қоғамдық пікірге ықпалы	6159
1426.	Кенжеқара Әспет	Цифрлық медиадағы отандық pr және жарнама	6162

1427.	Алтай Іңкәр	Медиадағы манипуляция және оның қоғамға әсері	6164
1428.	Молдахметова Камила Қалдыбекқызы	Желтоқсан көтерілісінің тарихи маңызы мен саяси бағасы	6168
1429.	Бошанова Әсел Ербуланқызы	БАҚ-тағы медиа-инновациялардың дамуы	6169
1430.	Ментай Аяжан	Қазіргі журналистика: дәстүр сабақтастығы және трансформация жолдары	6173
1431.	Берік Д.Б.	Қазіргі тележурналистикадағы қазақ тілінің тілдік нормалары: жаңалықтарда қолданылу мәселелері	6176
1432.	Кеңшілікова Еркеназ Ғабитқызы	Журналистиканың дамуы: дәстүр мен трансформация	6181
1433.	Дәлкенқызы Перизат	Цифрлық трансформация және дәстүрлі БАҚ: қазақстандық медианың жаңа бағыты	6182
1434.	Манафья Шұғыла Бақытқызы	Салааралық журналистиканың даму үрдістері мен трансформациясы	6185
1435.	Байұзақ Ұлданай	Отандық мультфильмдердің тәрбиелік аспектілері	6189
1436.	Толкынбекова Дильназ	Киноаударма теориясы мен оның түрлері	6193
1437.	Ералханқызы Би-Фатима	Израиль-Палестина қақтығысы жағдайындағы бұқаралық ақпарат құралдарының қызметі	6194
1438.	Dildabek Gaini Ibragimova Akbota	Youtube as a second screen: the digital adaptation of kazakhstan tv channels	6198
1439.	Қожатай Аяжан	Сот журналистикасы: отандық және шетелдік тәжірибе	6202
1440.	Құрманалы Дариға Дәулетқызы	Цифрлы медиа мен дезинформацияның қоғамдық санаға әсері	6204
1441.	Марданманова Әмина	Телеертегілердің бала тәрбиесіне ықпалы	6208
1442.	Арғын Томирис Дамирқызы	Этикалық мәселелер және журналистиканың жауапкершілігі	6210

1443.	Одылова Мафтуна	Влияние цифровизации на распространение феминистского дискурса: социальные сети и онлайн-платформы	6214
1444.	Шардарбек Аружан	Фактчек жасау және оның маңызы	6219
1445.	Kussainova Adel	Image of journalists and tv hosts covering criminal topics on television	6223
1446.	Серікова Құралай	Қазақстан мен Ресей ынтымақтастығы: БАҚ перспективасына көзқарас	6229

9.8-секция

МЕДИА ЖӘНЕ БАСПА ИНДУСТРИЯСЫ: ЖАҢАНДЫҚ ТРЕНДТЕР МЕН ҰЛТТЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕР

МЕДИА И ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ИНДУСТРИЯ: ГЛОБАЛЬНЫЕ ТРЕНДЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ

1447.	Сансызбаев Н.Д.	Цифрлық дәуірдегі баспа: кітап шығару, оқу мәдениетін қалыптастырудағы мәселелер	6232
1448.	Сугурова Салтанат Базарбаевна	Қазақстандағы ауыл шаруашылығындағы суды үнемдеудің БАҚ-тағы көрінісі	6234
1449.	Narzullayeva Mukhayyo Iftikhor qizi Allambergenova Perkhan Kudaybergenovna	Theory and practice in journalism education	6237
1450.	Джумахметов Жігер Мейрамбекұлы	Дизайн трендтерінің эволюциясы және олардың жарнама стратегияларына ықпалы	6240
1451.	Нұрайлым Байзакеш	Қазақтілді балалар басылымдары: қалыптасу тарихы мен даму болашағы	6243
1452.	Қуанышқызы Ақниет	Медиадағы тактильді дизайн: жаңа тіл	6246
1453.	Келесова Жұлдыз Бақытжановна	О некоторых тенденциях в книгоиздании переводной Зарубежной литературы на казахском языке	6248
1454.	Маличкина Елизавета Андреевна	Перспективы цифрового книгоиздания в Казахстане	6251
1455.	Бекен Ильяс Ерғалыұлы	Верстка и дизайн важный фактор привлечения аудитории к печатным изданиям	6253

1456.	Шарапиева Рысалды	Интерактивті баспа өнімдері: заманауи білім мен медианың жаңа белесі	6257
1457.	Нургалиев Мади Еркатович	Использование ритма и звуковых эффектов	6260
1458.	Мұхитқызы Диана	Қазақ кітабының эволюциясы: көне қазақ кітаптарындағы иллюстрация (каллиграфия) өнері	6264
1459.	Амангелдина Данажан	Эпистолярлық мәтіндердің ғылымдағы орны	6269
1460.	Бейсенбай Диана	«Мазмұндама» баспасының заманауи жобалары	6272
1461.	Талғатқызы Адина	«Steppe and world» баспасының аударма кітап шығарудағы іс-тәжірибесі	6275
1462.	Тулегенова Аяулым	Шетел классиктерін қазақ тіліне аудару: мәдениетаралық диалог және әдебиеттегі аударма мәселелері	6278
1463.	Какен Мейірім	Ауғанстандағы билік ауысуы және оның халықаралық медиадағы көрінісі	6281
1464.	Жанатова Асем	Қазақ әндерінің әлеуметтік медиада насихатталуы	6286
1465.	Гантумур Армангүл	«Гейткипер» теориясы және медиа манипуляция	6289
1466.	Мұқанбай Ділнәз	Қытай мен АҚШ арасындағы ақпараттық соғыс	6293
1467.	Хамзина М. А.	Взаимодействие современных издательств и социальных сетей	6296
1468.	Ермаханова Ә.Б	Влияние социальных медиа на рекламу фильмов и роль издательских платформ	6300
1469.	Қожатай Аяжан Мустафақызы	Ақпарат дәуіріндегі технологиялық соғыс - жаңа саяси құрал ретінде	6304

СЕКЦИЯ 10

ЗАҢ ҒЫЛЫМДАРЫ

[reaching-320m/?utm_source](https://www.threads.com/@qazaqstantv?igshid=NTc4MTIwNjQ2YQ==)

5. <https://www.threads.com/@qazaqstantv?igshid=NTc4MTIwNjQ2YQ==>
6. <https://www.threads.com/@khabartv?igshid=NTc4MTIwNjQ2YQ==>
7. <https://www.threads.com/@tengrinews?igshid=NTc4MTIwNjQ2YQ==>
8. <https://www.threads.com/@nytimes?igshid=NTc4MTIwNjQ2YQ==>
9. <https://www.threads.com/@aljazeeraenglish?igshid=NTc4MTIwNjQ2YQ==>
10. <https://www.threads.com/@bloombergbusiness?igshid=NTc4MTIwNjQ2YQ==>

ӘОЖ 654.197(574):008

ҚАЗАҚСТАН МЕН РЕСЕЙ БАЙЛАНЫСЫ: АҚПАРАТТЫҚ КЕҢІСТІКТЕГІ ЫҚПАЛДАСТЫҚТЫ АРТТЫРУДАҒЫ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР

Серикова К.Т.

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Журналистика және әлеуметтік ғылымдар факультетінің 2-курс магистранты
Ғылыми жетекші – Г.Ш. Әшірбекова

Бұл мақалада Қазақстан мен Ресей арасындағы ақпараттық ықпалдастықтың қазіргі ахуалы мен оны дамытуға кедергі келтіретін мәселелер кешенді түрде қарастырылады. Зерттеу барысында екі елдің ақпараттық саясатындағы ортақ сипаттар мен ерекшеліктер, жалған ақпаратпен күрес жолдары, мәдени және тілдік тосқауылдар, сондай-ақ цифрлық инфрақұрылым мен заңнамалық база мәселелері сараланады. Ресми мәліметтерге, сарапшылардың пікірлеріне және өзекті зерттеулерге сүйене отырып, ықпалдастықты арттырудың нақты бағыттарын ұсынады. Мақалада ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етуде медиасауаттылықтың рөлі мен кәсіби ынтымақтастықтың маңызына ерекше көңіл бөлінеді.

Түйін сөздер: ақпараттық кеңістік, медиа саясат, жалған ақпарат, ақпараттық қауіпсіздік, медиасауаттылық, Қазақстан-Ресей қатынастары, цифрлық инфрақұрылым, мәдени тосқауыл, интеграциялық үрдістер

Кіріспе. Қазақстан мен Ресей арасындағы ақпараттық кеңістіктегі ықпалдастықтың ағымдағы ахуалын сараптап, ақпараттық саясат, қауіпсіздік және медиа сауат салаларындағы өзекті мәселелерді анықтау – басты мақсат. Сонымен қатар, мақала екі ел арасындағы ақпараттық серіктестікті нығайту үшін тиімді стратегиялар мен ұсыныстар дайындауды көздейді.

XXI ғасырда ақпараттық кеңістік мемлекеттердің стратегиялық ресурсына айналды. Ақпарат тек жаңалық тарату құралы емес, сондай-ақ қоғамдық пікірді қалыптастыру мен ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің маңызды тетігі болды. Қазақстан мен Ресей арасындағы тарихи, мәдени және тілдік байланыстар бұл екі елдің ақпараттық салада да серіктестігін тереңдетуге мүмкіндік береді. 1990 жылдардан бастап Қазақстан мен Ресей арасында телерадиохабар тарату, бірлескен медиажобалар және ақпарат алмасу саласында түрлі келісімдер жасалды. Бұл байланыстар негізінен гуманитарлық әріптестік пен стратегиялық ынтымақтастық аясында өрбіді.

Алайда, қазіргі жаһандық саяси жағдай, гибридтік қауіптер және цифрлық медианың жедел дамуы бұл ықпалдастыққа бірқатар қиындықтар мен кедергілер туындатып отыр. Ақпараттық кеңістік бір мезгілде әрі ынтымақтастық алаңы, әрі ықпал үшін күрес нысанына айналды. Осыған орай, екі елдің ақпараттық саясаты мен медиа жүйесін салыстыра отырып, ықпалдастықты арттырудың нақты жолдарын қарастыру – өзекті әрі ғылыми тұрғыда маңызды міндет.

Бұл мақалада Қазақстан мен Ресей арасындағы ақпараттық ықпалдастықтың ағымдағы ахуалы мен оның алдында тұрған негізгі проблемалар талданып, олардың шешу жолдары ұсынылады.

Негізгі бөлім

1. Ақпараттық серіктестіктің қазіргі жағдайы

Қазақстан мен Ресей арасындағы ақпараттық серіктестік – екі елдің тарихи, мәдени және геосаяси байланыстарына негізделген маңызды бағыттардың бірі. Кеңестік кезеңнен кейінгі трансформациялық кезеңде екі ел де ақпараттық кеңістікті қайта қалыптастыру үдерісін бастан өткерді. Бұл процесте Ресей медиа саласы өзінің ықпалын сақтап қалып, посткеңестік кеңістікте ақпараттық көшбасшылыққа ұмтылды.

Қазақстанда ресейлік телеарналар, баспасөз құралдары және цифрлық медиалар кеңінен таралған. Қазіргі таңда Ресейдің "Россия 1", "Первый канал", НТВ, РЕН-ТВ сынды телеарналары Қазақстанның телехабарлар пакетінде еркін көрсетіледі. Бұл өз кезегінде қазақстандық аудиторияның медиа тұтынуында ресейлік көзқарастар мен дискурс басым екенін көрсетеді. Бұған қоса, ВКонтакте, Одноклассники, Яндекс және Mail.ru сияқты ресейлік платформалар да қазақстандық пайдаланушылар арасында кең тараған. 2022 жылғы мәліметтерге сәйкес, Қазақстандағы интернет пайдаланушылардың 60%-дан астамы күнделікті Яндекс пен ВКонтакте ресурстарына кірген.

Цифрлық кеңістіктегі өзара ықпалдастық та артып келеді. Екі ел арасында медиа саласында бірлескен жобалар жүзеге асуда. 2023 жылы Қазақстанда Ресейдің ТАСС ақпарат агенттігімен бірлесіп цифрлық жаңалықтар порталы іске қосылды. Сондай-ақ, медиа менеджмент, журналистика және медиа технологиялар саласында оқу орындары арасында да серіктестік артып келеді. Мысалы, М.В. Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университеті мен Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ арасында медиа және коммуникация бағытында бірлескен магистратура бағдарламалары іске қосылды.

Осы ынтымақтастық аясында Қазақстан мен Ресей журналистері үшін жыл сайын кәсіби тәжірибе алмасу форумдары, семинарлар мен тренингтер өткізіліп тұрады. Бұл шаралар кәсіби диалогты тереңдетіп, тәжірибе мен технология алмасуға жол ашады. Алайда бұқаралық ақпарат құралдарының мазмұны көбіне ресейлік риторикаға бейімделетіні байқалады. Бұл тығыз серіктестіктің кері жағы да бар: ақпараттық тәуелділік. Қазақстан интернет трафигінің басым бөлігі Ресейден өтеді. Бұл жағдай кей кездері техникалық қауіпсіздік пен дербестікке қатысты сұрақтар туындатады. Сондықтан Қазақстан өз цифрлық инфрақұрылымын дамытуға күш салып, отандық платформаларды қолдауға мүдделі болуда.

2. Ақпараттық саясаттағы ұқсастықтар мен айырмашылықтар

Қазақстан мен Ресейдің ақпараттық саясаты бірнеше жағынан ұқсас болғанымен, стратегиялық ұстанымдар мен идеологиялық бағыттарда елеулі айырмашылықтар бар. Екі ел де ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мақсатында заңнамалық реттеулер енгізіп, жалған ақпаратпен күреске ерекше мән беріп отыр. Қазақстанда Қылмыстық кодекстің 274-бабына сәйкес, қоғамдық тәртіпке, азаматтардың құқығына немесе заңды мүддесіне елеулі зиян келтіретін жалған ақпарат таратқандарға 3 жылдан 7 жылға дейін бас бостандығынан айыру жазасы көзделген. Ресейде де "фейк" ақпарат таратқандарға қатысты қатаң заңдар бар, әсіресе 2022 жылдан бастап Украинамен соғыс туралы жалған мәлімет таратқандарға 15 жылға дейін бас бостандығынан айыру қарастырылған.

Алайда бұл ұқсастықтарға қарамастан, ақпараттық саясаттағы айырмашылықтар айқын. Қазақстан ресми ақпарат таратуда бейтараптықты ұстанып, халықаралық процестер туралы шынайы және салмақты көзқарас қалыптастыруға тырысады. Ал Ресейде мемлекеттік медианың басым бөлігі орталықтандырылған түрде жұмыс істейді және мемлекеттің саяси риторикасын қолдайтын мазмұн таратуға бағытталған.

Мәселен, Украинамен байланысты ақпарат таратуда Қазақстандағы медиаресурстар ақпараттың екіжақты интерпретациясын ұсынуға тырысса, ресейлік медиада тек біржақты ұстаным басым. Бұл жағдай екі ел медиасының саяси дербестігін көрсетеді. Қазақстанда түрлі

медиа платформаларда альтернативті көзқарастар ұсынылуы мүмкін, ал Ресейде оппозициялық пікірлер көбіне цензураға ұшырайды.

Сонымен қатар, цифрлық кеңістікті реттеудегі айырмашылықтар да назар аударарлық. 2023 жылы Қазақстанда қабылданған "Цифрлық даму туралы" заң аясында шетелдік платформаларға қатысты мониторинг жүргізу құқығы берілгенімен, бұл механизм тек шектелген жағдайда пайдаланылады. Ресейде бұл тәжірибе әлдеқайда қатаң: Facebook, Instagram және Twitter секілді платформаларға толықтай тыйым салынған.

Ақпарат таратуда тілдік саясат та маңызды рөл атқарады. Қазақстанда қазақ тілі мемлекеттік мәртебеге ие болғанымен, ресми ақпараттың басым бөлігі орыс тілінде ұсынылады. Ресейде барлық ресми медиа өнімдер тек орыс тілінде тарайды, бұл көпэтносты аудиторияға бейімделуге мүмкіндік бермейді. Осылайша, Қазақстан ақпараттық саясатта тілдік бейімделу мен балансты сақтауға тырысса, Ресей біртұтас ақпараттық дискурсты қалыптастыруды көздейді.

Жалпы алғанда, екі ел арасындағы ақпараттық саясаттағы ұқсастықтар қауіпсіздік пен реттеу саласында байқалса, айырмашылықтар идеологиялық бағыттар, ақпарат тарату еркіндігі мен медиа плюрализмге қатысты мәселелерде көрініс табады. Бұл жағдай екі ел арасындағы ақпараттық ықпалдастықтың құрылымына әсер етпей қоймайды.

3. Ақпараттық қауіпсіздік және фейк ақпарат мәселесі

Ақпараттық қауіпсіздік қазіргі таңда ұлттық қауіпсіздікпен қатар қойылатын маңызды стратегиялық бағытқа айналды. Қазақстан мен Ресей үшін де бұл сала өзектілігін арттыра түсті. Әсіресе, цифрлық платформалардың дамуы, әлеуметтік желілердің кең таралуы және жаңа технологиялардың (мысалы, deepfake, GPT-жасанды интеллекті) қолданылуы ақпараттың шынайылығына қатысты сенімсіздік тудыруда.

Қазақстанда ақпараттық қауіпсіздік саласында бірқатар шаралар қолға алынған. Мәселен, ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі тарапынан жалған ақпарат тарату фактілерін анықтап, терістеу мақсатында 2020 жылдан бері StopFake.kz платформасы жұмыс істейді. Бұл жоба тексерілген ақпараттарды көпшілікке ұсынып, қоғамда сенімділік орнатуға бағытталған. Сонымен қатар, FactCheck.kz және Informburo.kz сынды тәуелсіз медиаресурстар фейк ақпаратты талдап, оның шынайылығын бағалаумен айналысады.

2022–2023 жылдары ел ішінде әлеуметтік желілерде таралған жалған мәліметтердің 65%-ы денсаулық сақтау, вакцина, әскери жағдай және сыртқы саясат мәселелеріне қатысты болған. Осындай жалған ақпараттардың көпшілігі Ресей, Украина, Қытай және АҚШ-тан келген контентке негізделіп жасалған. Бұл жағдай сырттан таралған ақпараттың қазақстандық аудиторияға тигізетін ықпалын көрсетеді.

Ресей де бұл бағытта ауқымды шаралар қабылдаған. Мемлекеттік "Россия сегодня", RT және Sputnik сияқты ірі ақпарат агенттіктері мемлекеттік бақылауға бағынады. Ресейде фейк ақпарат таратқаны үшін 2022 жылы арнайы заң қабылданды. Украинадағы оқиғаларға байланысты жалған ақпарат таратқан журналистер мен блогерлерге қатысты қатаң жазалар қолданылып, 1500-ден астам интернет ресурстар бұғатталғаны туралы ресми деректер бар. Алайда бұл заңдармен қатар оппозициялық пікірге де қысым күшейгені халықаралық құқық қорғау ұйымдары тарапынан сынға ұшырап отыр.

Фейк ақпарат мәселесінде deepfake технологиясының ықпалы артып келеді. Қазақстанда 2023 жылы жалған бейнелер мен дауыстар арқылы белгілі тұлғаларға қатысты фейк контенттер таралған. Мұндай жағдайлар тек ақпаратты манипуляциялау ғана емес, сондай-ақ қоғамдық пікірге ықпал етудің жаңа формалары ретінде сипатталуда. Ақпараттық қауіпсіздік енді тек контентті бақылаумен шектелмей, технологиялық платформалармен бірлесіп жұмыс істеуді қажет етеді.

Ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін Қазақстанда киберқауіпсіздік доктринасы қабылданды. Бұл құжат мемлекеттік және жеке сектордың ақпараттық шабуылдарға қарсы іс-қимылын үйлестіруді көздейді. Ресейде "Информационная безопасность Российской Федерации" атты ұлттық бағдарлама негізінде мемлекеттік құрылымдар мен IT-инфрақұрылымды қорғау бойынша ауқымды жұмыстар жүргізілуде.

Жалпы алғанда, фейк ақпаратпен күрес – екі ел үшін де ортақ проблема. Бұл бағыттағы ықпалдастық тек техникалық емес, құқықтық, мәдени және білім беру шараларын да қамтуы тиіс. Осы мақсатта бірлескен ақпараттық хабтар, фактчекинг ресурстар және медиасауаттылықты арттыру жобалары құрылуы қажет. Ақпаратты тұтыну мәдениетін қалыптастыру – болашақтағы тұрақты ақпараттық кеңістіктің негізі.

4. Мәдени, тілдік және саяси тосқауылдар

Ақпараттық ықпалдастықты дамыту барысында мәдени, тілдік және саяси тосқауылдар ерекше орын алады. Қазақстан мен Ресей – тарихи тұрғыда ортақ кеңістікте қалыптасқан мемлекеттер болғанымен, қазіргі кезеңде әртүрлі ұлттық ақпараттық саясаттарды ұстанады. Бұл жағдай медиа контенттің мазмұны мен аудиториямен өзара әрекеттесуінде маңызды айырмашылықтар тудырады.

Ең алдымен, тілдік фактор – екі ел арасындағы ақпарат алмасу мен ықпалдастықтың басты кедергілерінің бірі. Қазақстанда орыс тілі кең таралғанымен, мемлекеттік тіл – қазақ тілі болып табылады. Соңғы жылдары қазақтілді аудиторияның үлесі артып, отандық контентке деген сұраныс та күшейіп келеді. Алайда ресейлік медиалар көбіне тек орыс тілінде ақпарат таратады. Бұл жағдай қазақтілді аудиторияны ресейлік ақпарат кеңістігінен шеттетуге әкелуі мүмкін. Сонымен қатар, ресейлік контенттің біржақты идеологиялық реңкі кейбір қазақстандық көрермендерде сенімсіздік тудырады.

Саяси тосқауылдар да айқын байқалады. Ресейде 2022 жылдан кейін қабылданған заңдар мен саясаттық бағыттар БАҚ-ты толық мемлекеттік бақылауға алуға бағытталған. Ал Қазақстанда медианың салыстырмалы түрде плюралистік сипатта болуы әртүрлі көзқарастардың қатар өмір сүруіне мүмкіндік береді. Бұл айырмашылықтар ақпарат таратудағы ашықтық деңгейін және аудиторияның медиалық сенімін қалыптастырады.

Мәдени тұрғыда да елеулі ерекшеліктер бар. Ресейлік БАҚ көбіне Ресей ішкі құндылықтарын насихаттап, көрші елдердің мәдени ерекшеліктеріне көңіл бөле бермейді. Қазақстандық аудитория үшін бұл жағдай контентті қабылдау тұрғысынан қиындық туғызады. Көптеген көрермендер өз елінің тарихи, тілдік және менталдық ерекшеліктерін ескермейтін мазмұннан алыстайды.

Зерттеулер көрсеткендей, қазақстандықтардың бір бөлігі ресейлік жаңалықтарды әлеуметтік желілер мен YouTube арқылы қабылдайды. Бірақ бұл контенттің көпшілігі бейресми көздерден алынатын болғандықтан, ақпараттың дәлдігі мен шынайылығы күмән тудырады. Қазақтілді аудиторияға арналған дербес ақпараттық платформалардың аздығы да ақпараттық балансты бұзады.

Саяси және тілдік тосқауылдарды жою үшін мәдени-гуманитарлық алмасуды, қос тілді медиаконтент жасауды және ортақ құндылықтарды насихаттайтын жобаларды арттыру қажет. Бұл тек аудиторияны кеңейтуге ғана емес, сонымен қатар екі ел арасындағы өзара түсіністікті тереңдетуге де ықпал етеді.

5. БІнтымақтастықты арттыру жолдары

Қазақстан мен Ресей арасындағы ақпараттық ықпалдастықты нығайту – екі елдің де медиасаласындағы тұрақтылығы мен даму болашағы үшін маңызды бағыт. Бұл процесте екі тараптың тең құқықты, өзара тиімді әрі прагматикалық серіктестігі шешуші рөл атқарады. БІнтымақтастықты тереңдету үшін келесі стратегиялық қадамдарды жүзеге асыру ұсынылады:

- Журналистер арасындағы тәжірибе алмасуды күшейту. Екі елдің ақпарат құралдары арасында тұрақты тағылымдама бағдарламаларын, бірлескен тренингтер мен практикумдарды ұйымдастыру қажет. Бұл кәсіби ортада сенімділік пен түсіністікті арттырады.

- Бірлескен медиа-жобалар құру. Ортақ мәдениет, тарих және өңірлік мәселелерді қамтитын деректі фильмдер, подкасттар, тележобалар жасау екі ел аудиториясын жақындастырады.

- Ақпараттық қауіпсіздік саласында ортақ платформалар әзірлеу. Қазақстан мен Ресейдің IT-мамандары, фактчекерлері және медиа сарапшылары бірігіп, фейк ақпаратқа қарсы әрекет ететін мультимодальды цифрлық құралдар жасай алады.

● Медиасауаттылықты арттыруға бағытталған білім беру жобаларын іске асыру. Екі елдің мектептері мен ЖОО-ларында медиасауаттылық курстарын енгізу арқылы жастарды ақпаратты сыни қабылдауға үйрету қажет.

● Мәдени-гуманитарлық контент алмасуды күшейту. Көркем фильмдер, сериалдар, әдеби аудармалар, музыкалық жобалар арқылы халықтар арасындағы ақпараттық жақындасу күшейеді. Осы бағытта шығармашылық форумдар ұйымдастыру маңызды.

● Қазақстан мен Ресей ЖОО-лары арасында бірлескен медиа-зерттеу орталықтарын ашу. Бұл орталықтар ақпараттық кеңістіктегі өзгерістерге ғылыми тұрғыдан талдау жасап, саясаткерлер мен медиа жетекшілерге ұсынымдар бере алады.

● Ақпараттық технопарктер аясында IT-мамандар мен журналистердің коллаборациясын дамыту. Жаңа медиатехнологиялар мен стартаптар бірлесіп жүзеге асса, инновациялық медиажобалар саны артады.

● Қос тілді (қазақ-орыс) медиаконтент өндіруді ынталандыру. Бұл қадам ақпаратты қабылдау мен таратудағы тілдік кедергілерді азайтуға көмектеседі.

Осы ұсыныстар негізінде Қазақстан мен Ресей арасындағы ақпараттық ықпалдастықты тереңдетуге мүмкіндік туады. Бұл бағыттағы қадамдар жүйелі және кезең-кезеңімен жүзеге асуы тиіс.

Қорытынды. Қазақстан мен Ресей арасындағы ақпараттық ықпалдастық – екі елдің тарихи, мәдени, саяси және технологиялық байланыстарымен тығыз байланысты күрделі үдеріс. Бұл бағыттағы серіктестік соңғы жылдары цифрлық медианың дамуымен, халықаралық қатынастардың өзгеруімен және фейк ақпаратқа қарсы күрес сияқты жаһандық мәселелермен тереңдей түсті. Мақала барысында ақпараттық саясаттың ұқсастықтары мен айырмашылықтары, фейк контентпен күрес жолдары, медиасауаттылықты арттыру және цифрлық қауіпсіздік мәселелері талданды. Сонымен қатар, мәдени, тілдік және саяси тосқауылдардың ықпалдастықты тежейтін фактор екендігі де көрсетілді.

Осы проблемаларды жеңу үшін екіжақты ынтымақтастықты жүйелі түрде дамыту қажет. Ақпарат алмасудың ашықтығы, кәсіби диалогты нығайту, құқықтық базаны үйлестіру және медиатехнологиялық шешімдерді біріктіру ықпалдастықты тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Екі елдің де ақпараттық тәуелсіздігі мен ұлттық мүддесін ескере отырып, тең құқықты әріптестік негізінде ақпараттық интеграцияны нығайту – стратегиялық маңызы бар қадам.

Болашақта Қазақстан мен Ресей арасында ортақ медиажобалар, бірлескен зерттеу орталықтары, ақпараттық қауіпсіздік альянстары мен медиасауаттылық бағдарламаларының дамуы – тек ақпарат саласындағы ғана емес, жалпы қоғамдық тұрақтылық пен өңірлік ынтымақтастыққа да оң әсер етеді. Зерттеу нәтижелері екі ел арасындағы ақпараттық ықпалдастықты жаңа сапалы деңгейге көтерудің қажеттілігін көрсетіп отыр.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қаржаубаева С.Н. Қазақстанның ақпараттық саясаты: өзекті мәселелер. – Нұр-Сұлтан: ЕҰУ баспасы, 2021. – 152 б.

2. Киселева Н.А. Медиасреда России в условиях цифровой трансформации. – Москва: Проспект, 2022. – 134 с.

3. Дмитриев В.П. Информационная безопасность в современном мире. – Санкт-Петербург: Питер, 2021. – 240 с.

4. Бекмағанбетова А.Р. Қазақстандағы медиасауаттылық: тәжірибе және келешек. // «Қазақ журналистикасы» журналы. – 2022. – №4. – Б. 22–30.

5. Федеральный закон РФ №31-ФЗ от 04.03.2022 «О фейковых новостях и дискредитации Вооружённых сил РФ».

6. StopFake.kz. Жалған ақпаратты терістеу порталы. – <https://stopfake.kz>

7. Factcheck.kz. Фактчек пен медиасауаттылық жөніндегі жобалар. – <https://factcheck.kz>

ӘОЖ 070(574.22)

ИНТЕРНЕТ ЖУРНАЛИСТИКА НЕГІЗДЕРІ: ТРЕНДТЕР, АУДИТОРИЯ, ПЛАТФОРМАЛАР

Шанжархан Зейін Әмірханұлы

Zein-1902@mail.ru.

Л. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті, Журналистика және әлеуметтік ғылымдар ғылымдар факультетінің 2-курс магистранты, Астана, Қазақстан. Ғылыми жетекші – Г.Ш.Әшірбекова

Аннотация: Бұл мақалада интернет журналистиканың қалыптасу негіздері, дамуы мен заманауи трендтері жан-жақты талданады. Қазақстандағы Қазнет кеңістігінің қалыптасу кезеңдері мен қазақ тілді аудиторияның интернеттегі белсенділігі тарихи тұрғыдан зерделенеді. Интернет платформалардың түрлері, блог форматтары, веб-сайттарды оңтайландыру жолдары мен монетизация тетіктерін сараланып, дәстүрлі журналистикадан айырмашылығын көрсетілді. Сонымен қатар блогерлік мәдениеттің маңызы мен аудитория алдындағы жауапкершілік, медиасауаттылық, фактчекинг пен ақпаратты верификациялау әдістерінің өзектілігі қарастырылады. Цифрлық медианың болашағы мен қазақ тілді интернет журналистикасының даму келешегіне болжам жасалады.

Түйін сөздер: Интернет журналистика, Қазнет, блог, веб-портал, әлеуметтік желі, медиа сауаттылық, SEO, фактчекинг, аудитория, контент, монетизация, онлайн басылым, блогерлік мәдениет, қазақ тілді медиакеңістік.

Қазақстандық интернет ХХІ ғасыр басында кеңінен тарай бастады. Қазақстан территориясындағы интернет «Қазнет» деп аталды, алайда қазақ тілді сайттарға қарағанда орыс тілді сайттар көбірек болды.

Интернеттің адамзатқа беріп отырған шексіз мүмкіндіктері журналистер үшін де өте пайдалы болды. Дәстүрлі журналистикамен салыстырғанда, интернет-журналистика үлкен нәтижеге аз ғана уақыттың ішінде қол жеткізуге мүмкіндік берді. Ақпаратты бір уақытта әлемнің шет-шетіне, алуан тараптарына таратуға болады, не алуға болады. Аудиторияның санын кеңейту арқылы интернеттегі ақпараттық сайттардың рейтингі де өсіп, табыс көзін содан көріп отыр. «Үйінен шықпай-ақ ақпаратты әлемдік деңгейде таратуға мүмкіндігі бар. «Собеседник» сайты барлық тілек білдірушілерге өз ақпаратын қалдыруды өтінгенде, екі аптаның ішінде оны пайдаланушылар саны бес есеге өскен. Журналистер материалмен жұмыс жасағанда ақпаратты жеткізуші тірі адамдардың өздерінен алғанды жөн санайды. Жұмыс уақытынан тыс кездері интернет негізгі ақпарат тасымалдаушы болып саналады»[1, 15],- деп жазады ғалым М.Лукина. Төртінші билік көзі интернет желісіне ақпарат құралы ретінде қарап, мансаптарын да виртуалды әлем арқылы құрып жатыр. Тіпті мерзімді басылымдар тек газет немесе журнал күйінде ғана шықпай, электронды нұсқалары да күн санап өсуде.

«Интернет–журналистиканы зерттеуші голландтық Марк Дезе Интернеттегі медиакеңістікке жаңалықтар таратушы негізгі СНН, ББС, МСНБС сияқты сайттарға тағы да интернет-ресурстардың үш тобын қосады:

1) ақпараттарды категориялар бойынша индекстеп, классификациялап отыратын сайттар (М: Yahoo!).

2) метамедиалық сайттар, БАҚ және журналистикаға арналған экспертті сипаттағы (талдаушы) ресурстар;